

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези I Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ Пономарьова Г.Ф.	285
ВИБІР ПРОФЕСІЇ: УРОКИ ІВАНА ФЕДОРОВИЧА ПРОКОПЕНКА Пономарьова Н.О.	295
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕЛІТИ ЗА КОРДОНОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Постригач Н.О.	299
ІННОВАЦІЙНІ ПОЗИЦІЇ І.Ф. ПРОКОПЕНКА В ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА В ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ ВИДАТНОГО КЕРІВНИКА Радченко Л.П.	305
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ОСВІТЯНСЬКИХ ВИМІРАХ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ІНІЦІАТИВНИХ ПЕДАГОГІВ Рибалко Л.С., Овсяк Д.Р., Карась А.Г.	311
ІННОВАЦІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ Рядинська І.А.	316
ПАРТНЕРСТВО – КОНСТАНТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ІВАНА ПРОКОПЕНКА І ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ Се Кежань	321
ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА – МІСІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ Скотна Н.В.	324
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Смолянук Н.М., Партола В.В., Кабанська О.С.	328
МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У НОВУ ЕПОХУ: ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ПОГЛЯДІВ ПЕДАГОГА-ГУМАНІСТА Й ЕКОНОМІСТА ІВАНА ФЕДОРОВИЧА ПРОКОПЕНКА Соляр В.В.	333
БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЬСТВА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ Ткаченко Л. П.	341
ПІДХОДИ НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ» У Юе, Пісоцька М.Е.	344
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕЛІТИ Франчук Т.Й.	349
ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ ТА МЕТОДІВ «ВІРТУАЛЬНОЇ ОСВІТИ» Хіріна Г.О.	355

ІННОВАЦІЙНІ ПОЗИЦІЇ І.Ф. ПРОКОПЕНКА В ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА В ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ ВИДАТНОГО КЕРІВНИКА

Радченко Л.П.

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: lpradchenko1952@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6928525>

У надзвичайно складний час, коли Україна відстоює свою незалежність та територіальну цілісність в агресивній війні, яку розв'язала Російська Федерація, важливе значення має визнання внеску видатних українських діячів науки, освіти, культури, спорту, представників підприємницьких структур, політичних лідерів у цивілізаційний розвиток нашої країни і світу. У цьому контексті проведення I Всеукраїнських прокопенківських читань «Освіта збереже Україну», присвячених ушануванню пам'яті Івана Федоровича Прокопенка (10.06.1937 – 29.06.2021), доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина міста Харкова, видатного педагога та діяча освітньої сфери, набуває особливої актуальності.

Рівно рік тому, вітаючи Івана Федоровича з ювілеєм, ми з колегами відзначали, що нам пощастило працювати під безпосереднім його керівництвом на кафедрі економічної теорії в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, який він сорок років очолював як ректор університету. У ці роки університет досяг свого розквіту, зробив дійсний прорив у науковій, навчально-методичній і виховній роботі та став одним із видатних педагогічних університетів України. Іван Федорович проявив себе як талановитий керівник, відомий науковець, педагог. Усе це підтверджено підготовкою великої кількості вчителів, які

працюють на благо розвитку системи освіти, захистом дисертацій, активною участю в діяльності НАПН України, успішним керівництвом колективом університету, державними нагородами, почесними званнями, особистими досягненнями в професійній і громадській діяльності.

Вивчаючи наукові роботи та стикаючись із практичною діяльністю Івана Федоровича як керівника, перш за все привертає увагу його чутливе ставлення до всього нового й прогресивного в житті світової спільноти, розуміння важливості застосування інноваційної моделі розвитку для української економіки та суспільства, підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти, забезпечення новітніх технологій в системі освіти, удосконалення умов та методів підготовки вчителя відповідно до сучасних вимог розвитку загальноосвітньої школи.

Усе життя Іван Федорович захоплювався величчю постаті Григорія Сковороди, підкреслював його значний вплив на формування свідомості українського народу, добре знав його твори, цитував їх у своїх лекціях, наукових дослідженнях, численних виступах перед громадськістю. Дороговказом у його науковій діяльності та в діяльності як керівника університету був відомий афоризм Г.С. Сковороди «Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися...» [1]. Іван Федорович, маючи вищу освіту після закінчення Харківського державного юридичного інституту (нині Харківський національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) за спеціальністю «Право», маючи науковий ступінь кандидата економічних наук після закінчення аспірантури та захисту кандидатської дисертації з економіки в Харківському державному університеті (нині Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), отримавши високий науковий ступінь доктора педагогічних наук після захисту докторської дисертації з педагогіки та маючи звання професора й академіка, дійсного члена НАПН України, вчився все життя, активно займався науковими дослідженнями, своїм особистим прикладом показував, як учитель, працівник освіти, викладач університету і

науковий працівник повинен ставитись до питань саморозвитку, підвищення кваліфікації, забезпечення високого рівня навчального процесу та науково-дослідницької роботи. Це знаходило вияв у багатьох напрямках його діяльності.

По-перше, у дослідженнях соціально-економічних процесів Іван Федорович аргументовано вказував на те, що, як показує світовий досвід, у сучасному глобалізованому світі успішний розвиток і зростання національних економік можливі тільки на інноваційній основі. В Україні результати трансформаційних процесів і сучасні темпи економічного зростання не можуть забезпечити ефективний розвиток і підвищення конкурентоспроможності її економіки без застосування інноваційної моделі розвитку й активної реалізації інноваційної політики держави. Дослідженню шляхів переходу на інноваційну модель, подолання кризових явищ і виходу на траєкторію стабілізації та сталого розвитку в Україні присвячена значна кількість наукових робіт Івана Федоровича, зокрема монографії, які за його участю та редакцією підготовлені колективом кафедри економічної теорії, фінансів і обліку в останні роки:

«Соціально-економічні умови інноваційного розвитку національної економіки України» (2019); «Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів» (2018); «Аналітична економіка та макроекономічна політика» (2020) [2, с.19] та інші.

По-друге, мала місце всебічна підтримка наукової діяльності студентів, жодна студентська наукова конференція, конкурси студентських наукових робіт, Дні науки в університеті та на факультетах не проходили без підтримки, участі та виступу І.Ф. Прокопенка.

По-третє, завдяки особливій увазі І.Ф. Прокопенка до постійного пізнання нового, до досліджень актуальних наукових проблем, до підтримки людей, схильних до наукових досліджень, найбільш талановита молодь після закінчення університету з великим інтересом ставилась до можливості продовжити підвищення світнього рівня підготовки фахівця за обраною

спеціальністю через навчання в аспірантурі, а з часом – у докторантурі. Створення в університеті атмосфери поваги до молодих науковців, стимулювання участі викладачів у розробці наукових проєктів сприяли тому, що за роки перебування на посаді ректора І.Ф. Прокопенка в університеті кардинально змінився якісний склад професорсько-викладацької частини колективу: кількість кандидатів наук та докторів наук зросла в десятки разів, в університеті здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти різного рівня 100 докторів наук та професорів. За цією доброю традицією працює колектив університету і в наш час на чолі з ректором профессором Ю.Д. Бойчуком та командою проректорів.

По-четверте, інноваційний підхід І.Ф. Прокопенка проявився і в тому, що, спираючись на системний аналіз трансформаційних подій на шляху розвитку українського суспільства з часів отримання Україною незалежності, він мав не тільки інтуїтивне відчуття, а впевненість у майбутньому членстві нашої країни в Європейському Союзі та в тому, що з часом вона буде посідати провідне місце в глобалізованому світі. На це І.Ф. Прокопенко акцентував увагу у своїй практичній діяльності як ректор університету, відкриваючи нові спеціальності підготовки здобувачів вищої освіти. Це стосувалось відкриття нових спеціальностей, зокрема «Економіка», «Право» та багатьох інших. На сьогодні університет здійснює підготовку здобувачів вищої освіти з 54 спеціальностей та освітніх програм.

По-п'яте, задля розширення горизонтів науково-дослідно діяльності колективу університету, підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти з урахуванням досвіду університетів різних країн світу ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди І.Ф. Прокопенко завжди займав лідерські позиції та ініціював розвиток міжнародних відносин з університетами багатьох країн світу. Так, у наш час університет підтримує партнерські відносини з 52 університетами таких країн, як Польща, Китай, Туреччина, Греція, Німеччина, Норвегія та інші. По-шосте, приділяючи увагу розвитку новітніх технологій освіти, І.Ф. Прокопенко розумів значення технічного

оснащення навчального процесу. Незважаючи на об'єктивну обмеженість у фінансових ресурсах, він завждивизначав пріоритети на користь відкриття на факультетах комп'ютерних класів, оснащення аудиторій мультимедійними проекторами, забезпечення кафедр, аудиторій, лабораторій, наукової бібліотеки сучасними технічними засобами та інтернетом. Особлива увага приділялась доступності технічних засобів та інтернету для студентів.

По-сьоме, І.Ф. Прокопенко з особливою увагою ставився до вивчення досвіду передових університетів світу щодо організації навчального процесу, активізації наукової діяльності, аналізу процесів розвитку системи освіти, зокрема педагогічної освіти, економічної освіти в різних країнах. Найбільш цінні надбання, особливо це стосувалось новітніх технологій, педагогічних методик, він пропонував імплементувати в навчально-виховний процес ХНПУ імені Г.С. Сковороди, а своїми досягненнями ділитись з педагогічною спільнотою.

Особистість І.Ф. Прокопенка була надзвичайно багатогранною, наповненою любов'ю до життя, до людей, молоді, турботою про долю України, про розвиток української системи освіти, про всебічний розвиток головного дітища – рідного ХНПУ імені Г.С. Сковороди, якому він присвятив найкращі плідні роки свого життя. В усіх напрямках активної діяльності Івана Федоровича – у навчально-виховній, науково-дослідницькій, управлінській роботі – яскраво проявлялось лідерство, особиста турбота про отримання ефективного результату, націленого на подальший прогресивний розвиток. У цьому також проявляється те, що І.Ф. Прокопенко не тільки схилився перед величчю Г.С. Сковороди, а й жив за його заповіддю «Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух»[1]. І.Ф. Прокопенко залишив не лише добру пам'ять про себе як про видатну особистість, він залишив нинішнім і прийдешнім поколінням студентів, викладачів, науковців, учителів високорозвинений педагогічний університет, значну наукову й педагогічну спадщину та свій заповіт щодо розвитку освіти:

«Освіта збереже Україну». Цей заповіт має стати дороговказом для майбутньої діяльності всієї освітянської спільноти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афоризми. Григорій Сковорода. Бібліотека української літератури.
URL: <https://ukrclassic.com.ua>
2. Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження. Харків : ХНПУ, 2021. 93 с. URL: <http://hnpu.edu.ua.biblioteka>